

Geologian tutkimuskeskus
Tiede ja Innovaatiot
Espoo
Aku Heinonen, Karoliina Koho

Saaja: lausuntopalvelu.fi; kirjaamo.okm@gov.fi (Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/24846/2023)

LAUSUNTO VALTION TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISRAHOITUKSEN KÄYTÖN MONIVUOTINEN SUUNNITELMA (LUONNOS 6.5.2024)

Geologian tutkimuskeskus (GTK) kiittää mahdollisuudesta lausua valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen käytön monivuotisesta suunnitelmasta. Lausunto keskittyy suunnitelmassa kohtiin, jotka GTK on tunnistanut olennaisiksi osana omaa toimintaansa ja sen kehittämistä yhtenä valtion tutkimuslaitoksista.

TAUSTAA

Nyt lausuttavana oleva suunnitelma on järjestyksessään toinen lain valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 (1092/2022 3. §) mukainen valtion T&K-rahoituksen käytön monivuotinen suunnitelma. Suunnitelman tavoitteena on linjata valtion T&K-rahoituksen käyttöä vuosina 2025–2032. Lisäksi suunnitelmassa esitetään TKI-järjestelmän nykytila ja järjestelmää koskevat tavoitteet sekä T&K-toiminnan rahoituksen päälinjaukset. Valmis suunnitelma pyrkii ohjaamaan ministeriöiden toimintaa ja talousarviovalmisteluja niin että T&K-rahoitus huomioidaan niissä.

Vaikutus sektorin/organisaation toimintaan

GTK on valtion tutkimuslaitoksena olennainen osa Suomen TKI-järjestelmää ja suunnitelman linjaukset ja sen perusteella tulevana vuosina tehtävät valinnat vaikuttavat kokonaisuudessaan merkittävästi GTK:n toimintaympäristöön ja -edellytyksiin.

YLEISET KOMMENTIT

Vahvalle kaksoisiirtymään nojaavalle transformatiiviselle pohjalle rakentuva T&K-rahoituksen suunnitelma on peruseriaatteiltaan kannatettava ja siinä on tunnistettu hyvin T&K-toiminnan kehittämisen kannalta olennaiset kansainvälisen ja yritys-tutkimus yhteistyön, osaamisen ja infrastruktuurien päälinjat. Strategisten valintojen linjaus on hyvä aloite, joka parhaimmillaan voi johtaa merkittävien kansainvälisten T&K-avausten syntymiseen ja yritysten T&K-kyvykkyyksien kasvuun. GTK painottaa, että linjaukset ja

24.5.2024

valintakriteerit tulisi kehittää yhteistyössä tutkimustoimikentän kanssa. Suunnitelman rakenne olisi kuitenkin kokonaisuudessaan tarkoituksenmukaisempi, jos TKI-järjestelmän tilannekuva (luku 6) käsiteltäisiin ennen tavoiteasetantaa (luku 2) ja varsinaisia linjauksia (luku 3).

YHTEISTYÖ JA YRITYSTEN T&K-TOIMINNAN LISÄÄNTYMINEN

Suunnitelmassa painotetaan yritys yhteistyötä ja tutkimuskentän yhteistyön lisäämistä panostamalla yleisesti soveltavaan tutkimukseen. Rahoitusta kohdennetaan erityisesti Business Finlandille, mutta myös Suomen Akatemialle (s. 10 ”Lisätään Suomen Akatemian rahoitusta myös esikaupalliseen soveltavaan tutkimukseen, joka tähtää elinkeinoelämän ja yhteiskunnan uudistumiseen, perustuu tieteelliseen edelläkävijyyteen ja edistää tutkimustulosten laajaa hyödyntämistä”).

GTK pitää soveltavaa tutkimusta ja yritys yhteistyön lisäämistä tärkeänä vauhdittajana kohti hiilineutraalia maailmaa ja kaksoisiirtymän tavoitteita. GTK kuitenkin huomauttaa, että tutkimus myös alemmilla teknologian kypsyysasteilla (TRL-asteikko) on hyvin tärkeää, mukaan lukien perustutkimus, ja rahoitusta tulisi varata myös sille riittävästi. Suunnitelmassa painotetaan myös perustutkimuksen tärkeyttä yhteiskunnalle (s. 16 ”Perustutkimukseen panostavien valtioiden katsotaan säilyvän todennäköisemmin kilpailukykyisinä”), mutta selkeää suunnitelmaa sille ei määritellä.

T&K-OSAAMINEN

T&K-osaamisen linjauksessa on hyvin tunnistettu koko TKI-järjestelmän merkitys T&K-osaamisen tuottamisen kannalta. Korkeakoulusektorin rahoituksen lisäämisen ohella on tärkeitä tarkastella myös muiden julkisen sektorin toimijoiden ja yksityisen sektorin T&K-resursointia, sillä suuri osa vaikuttavimmasta T&K-osaamisen lisästä syntyy koko TKI-järjestelmän läpäisevässä yhteistyössä. GTK:n kannalta erityisesti tutkimuslaitosten huomioiminen soveltavan tutkimuksen osaamisen tuotannon ja kehittämisen rajapinnassa on suunnitelmassa huomioitu hyvin. Pitkäjänteisemmän T&K-osaajien koulutusjärjestelmän kehittämisen ohella tulee kansainvälisten osaajien veto- ja pitovoimatekijöistä huolehtia myös lyhyemmällä aikajänteellä. TKI-järjestelmän kokonaistila sekä tarkoituksenmukainen ja pitkäjänteinen resursointi tulee tunnistaa keskeisenä kansainvälisten osaajien pitovoimatekijänä.

T&K-INFRASTRUKTUURIT

Hallitusohjelmassa todetaan, että tutkimusinfrastruktuurien rahoitusta (ml. niiden yhteiskäyttöisyys) lisätään. Suunnitelmassa infrastruktuurien tärkeys tutkimukselle ja sen edistämiseksi on esitetty kappaleessa 3.4. GTK puoltaa korkeatasoisen tutkimuksen ja edelläkävijyyden mahdollistavan korkeatasoisen T&K-infrastruktuurien ja niihin liittyvien investointien lisäämistä.

Suunnitelmassa mainitaan tulevat merkittävät kohdennukset suurteholaskennan kapasiteetin päivittämiseen (Lumi-supertietokone ja kvanttilaskenta). GTK toivoisi

24.5.2024

tarkennusta siihen, kuinka kohdennukset on priorisoitu, ja miten tuleviin investointeihin voi vaikuttaa? Liittyvätkö esimerkiksi taulukossa (*T&K-rahoituksen lisäykset JTS 2025–2028*, s. 38) mainitut Suomen Akatemialle kohdennut temaattiset tutkimusinfrastruktuurihauut tuleviin lisäkohdennuksin?

Infrastruktuurirahoitusinstrumenttien lisäresursoinnin rinnalla GTK:n kannalta keskeisin suunnitelmakautta koskeva yksittäinen T&K-infrastruktuurihanke on kevään 2024 kehysriihen yhteydessä arvioitavaksi nostettu GTK Mintec -kokonaisuus, joka on merkittävä panostus kaksoissiirtymän raaka-ainetarpeiden ja strategisen omavaraisuuden (mm. s. 30) kehittämiseen. GTK huomioi, että strategisten valintojen kokonaisvaltainen ja avoin tarkastelu (luku 3.6.) korostuu myös Mintecin kaltaisten laajempien infrastruktuurikokonaisuuksien kohdalla (ks. kohta strategisista valinnoista alla).

Suunnitelmassa korostetaan myös yhteiskäyttöisten tutkimusinfrastruktuurien merkitystä yritysten T&K-toiminnan mahdollistajana (s. 20), minkä GTK katsoo erittäin tärkeäksi kirjaukseksi. Erityisen merkittäväksi GTK katsoo infrastruktuurirahoituksen lisäämisen lisäksi kirjauksen infrastruktuurien käyttöperiaatteiden tarkastelusta palveluiden hyödyntämismahdollisuuksien takaamiseksi kaikille TKI-järjestelmän käyttäjäryhmille (s. 20). Tämä korostaa jälleen rahoituksen ja resursoinnin lisäksi hallinnollisten esteiden purkamista ja käyttöperiaatteiden selkeyttämistä myös kilpailulliset ja markkinanäkökulmat huomioon ottaen.

KANSAINVÄLISYYS

Kansainvälinen yhteistyö on tärkeää ja hyvä mahdollisuus suomalaiselle tutkimusyhteisölle lisätä omanalan tutkimuksen vaikuttavuutta ja laatua. GTK puoltaa, että vastinrahoituksen lisääminen on hyvä konkreettinen tapa lisätä Suomen EU-näkyvyyttä ja kannustaa tutkimusyhteisöä hakemaan mukaan EU-hankkeisiin lisäten kansallista verkostoitumista.

EU-kumppanuudet ovat oleellinen osa Horisontti Eurooppaan puiteohjelmaa. GTK näkee tärkeäksi, että uusiin Suomelle tärkeisiin kumppanuuksiin osallistutaan tarpeeksi kattavalla T&K-budjetilla, ja puoltaa s. 22 esitettyä näkemystä, jonka mukaan rahoittajien kyky toteuttaa ja osallistua yhteisiin ohjelmiin on hyvin tärkeää. Tällä hetkellä kumppanuuksiin osallistuminen esimerkiksi Suomen Akatemian budjetilla on rajoittunut, koska monet kumppanuudet kohdistuvat saman toimikunnan budjettiin. GTK ehdottaa, että T&K-budjettia voitaisiinkin harkiten kohdistaa kumppanuuksiin, jotka tukevat T&K-suunnitelman linjauksia esimerkiksi liittyen soveltavaan tutkimukseen ja yritysyhteistyöhön.

T&K-RAHOITUKSEN STRATEGISET VALINNAT

Strategisten valintojen linjaus (luku 3.6) on tervetullut ja mahdollistaa vahvan TKI-politiikan tekemisen. Linjausta kuitenkin heikentää se, että suunnitelmassa mainittuja

24.5.2024

”T&K-toiminnan tunnistettuja vahvuuksia” ja tutkimus- ja teknologia-aloja, joilla Suomi tällä hetkellä on maailman kärjessä (s. 6) ei yksikäsitteisesti nimetä. Tunnistettujen vahvuusalueiden tilannekuvan kirkastamisen lisäksi erityisesti strategisten valintojen tekemistä tukemaan suunnitellun prosessin (s. 24) tulisi olla aidosti osallistava ja avoin, jotta valinnat voidaan suhteuttaa jo tunnistettuihin vahvuuksiin ja kaksoissiirtymän tuleviin tarpeisiin.

SUUNNITELMAN SEURANTA

Suunnitelman seurantaan käsittelevä luku 4 on selvästi keskeneräinen ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta (linjauskohtaisesti listattu) olennainen mittaristo on melko hajanainen. Mittaristoa ja suunnitelman toteuttamisen seurantaan on kuvattu erikseen jokaisen linjauksen kohdalla. Kokonaisuutena suunnitelmasta piirtyy kuva, jossa suunnitelman panos-, tuotos-, toimenpide- ja vaikutuslottuvuuksia on suunniteltu seurattavaksi tarkoituksenmukaisesti eri aikajäniteillä, mutta tämä kokonaisuus olisi toimijoihin ja vastuutahoihin tärkeitä kuvata kokonaisuudessaan ja yhteismitallisesti seurantaan käsittelevässä luvussa.

SUUNNITELMAN VALMISTELU

GTK katsoo hyvänä, että suunnitelman valmistelua on voinut seurata hankeikkunasta, ja työryhmien julkiset asiakirjat ovat lausunnon kirjoittamisajankohdalla (16.5.2024) periaatteessa saatavilla (asia mainitaan myös sivulla 40). GTK kuitenkin huomauttaa, että osa kokousmuistioista ja valmisteluun liittyvästä materiaalista oli saatavilla suhteellisen pitkällä viiveellä. Esimerkiksi laajan työryhmän kokousmateriaalit 14.12. 2023 ja 29.1.2024 pidetyistä kokouksista tulivat hankeikkunaan nähtäville vasta 11.3. 2024. Vastaavasti 12.3. 2024 pidetyn kokouksen materiaalit olivat nähtävillä vasta 2.5. 2024. Lisäksi suppean kokoonpanon kokouksista (esim. 27.11. 2023 ja 11.12. 2023) ei lausuntoa kirjoitettaessa hankeikkunasta löydy kokousmateriaaleja lainkaan. Sidosryhmätilaisuuden (15.11.2023) materiaaleja ei ole myöskään jaettu hankeikkunassa, eikä tilaisuudesta ole muistiota, jonka perusteella voisi arvioida, kuinka sidosryhmien palaute on huomioitu suunnitelmaa kirjoittaessa. GTK puoltaa avointa valmisteluprosessia ja toivoo, että tulevien suunnitelmapäivitysten prosessia ja työryhmien työskentelyä on mahdollista seurata viiveittä.

ALLEKIRJOITUKSET

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

Karoliina Koho
Päällikkö, Tieteellinen tutkimus

Aku Heinonen
Johtaja, Tiede & innovaatiot

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This documents contains 4 pages before this page

Dokumentet inneholder 4 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 4 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 4 sider før denne side

Detta dokument innehåller 4 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende